

กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผน
เพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี*
THE PARTICIPATION PROCESS OF VILLAGE, MONASTERY,
AND SCHOOL IN THE DEVELOPMENT PLAN FOR THE NEW NORMAL
IN KANCHANABURI PROVINCE

พระครูวิจิตรญาณเขต

Phrakruwirojkanchanakhet

พระเมธีปริยัติวิบูล

Phramethipariyattiwibun

พระครูปลัดสุวัฒน สุวตโน

Pharakhrupalad Suwat Suwattano

พระสมุห์สมโภชน์ อินวิริโย

Phresamu Sompoch Intaviyo

พระครูศรีธรรมวารารณ

Phrakrusrithammawaraporn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: epot2518@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 2) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม และ 3) วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลหลัก แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) พระสงฆ์ 2) นิสิต 3) ประชาชน และ 4) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ มี 2 ระดับ คือ 1.1) พระสงฆ์ ปฏิบัติตามมาตรการรัฐบาลเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การให้ความรู้กับญาติโยมเรื่องการปฏิบัติตน และบริจาคปัจจัยสิ่งของ และ 1.2) องค์กรหรือวัด มีส่วนร่วมโดยการเปิดโรงครัวแจกอาหารให้กับประชาชนที่ประสบความยากลำบาก แจกของใช้ และให้ความรู้กับชุมชน 2) หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ คือ

* Received 13 March 2021; Revised 22 March 2021; Accepted 2 April 2021

2.1) รู้ทันความกลัวและหยุดมันได้ด้วยหลักพุทธศาสนา 2.2) การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักปธาน 4 และ 2.3) การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักภavana 4 ภายใต้สภาวะทางสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม และ 3) กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ได้แก่ 3.1) การตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 3.2) การวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่มิบารมี 3.3) การดำเนินการตามหลักความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 3.4) การประสานประโยชน์ร่วมกัน และ 3.5) การติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร

คำสำคัญ: กระบวนการมีส่วนร่วม, บวร, การจัดทำแผนพัฒนา, วิถีชีวิตใหม่

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study the participation of monks in dealing with the situation of Coronavirus disease (COVID - 19) in Kanchanaburi province, 2) study the participation model of village, monastery, and school in developing the new normal sustainably according to the Buddhadhamma in Kanchanaburi province, and 3) analyze the participation process of village, monastery, and school in the development plan for the new normal in Kanchanaburi province. This research was a qualitative research use study of documents, in - depth interviews and focus group. Select purposive sampling divided into 4 groups: 1) monks, 2) student representatives of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 3) citizens, and 4) government agencies total 30 persons. By using analyzed content and summarized as an overview. The research results found that: 1) The participation of monks consists of 2 levels: 1.1) the monks in which they follow the measures set by the government to prevent and resolve problems, and 1.2) the an organization or temple level by taking part in opening the canteen to distribute food people who are in difficult situations, subdistrict health promoting and knowledge to the community. 2) The Buddhadhamma that can be applied as follows: 2.1) being mindful of fear and stop it by the Buddhist teachings, 2.2) developing the new normal sustainably according to Padhana (the Four Kinds of Effort), and 2.3) developing the new normal sustainably according to Bhavana (the Four Kinds of Development) under the social well - being that aims to develop physical, mental, intellectual, and social aspects. And 3) The participation

process of village, monastery, and school include: 3.1) making decisions based on seniority, 3.2) planning actions with respect to charismatic people, 3.3) implementing beliefs and beliefs in Buddhism, 3.4) coordinating common interests, and 3.5) Follow - up and evaluation in a simple way.

Keywords: Participation Process, Village Monastery and School, Development Plan, New Normal

บทนำ

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยนับแต่แรกเริ่มก่อตั้งอารยธรรมขึ้นในทั่วทุกมุมโลก โรคระบาด (Epidemic) เป็นภัยพิบัติสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คน และอาจสิ้นคลอน อารยธรรมจนถึงขั้นล่มสลาย ยิ่งไปกว่านั้นโรคระบาดยังเคยเกิดขึ้นหลายครั้งในลักษณะที่เรียกว่า “ระบาดใหญ่” (Pandemic) ครอบคลุมพื้นที่และเหล่าผู้คนกว้างขวางทั่วโลก จนลดทอนจำนวนประชากรมหาศาล และพลิกผัน แปรเปลี่ยนความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ไปจนถึงสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างมหันต์มาแล้ว อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ตลอดจนนโยบายแห่งรัฐและระบบภูมิคุ้มกันทางสังคม ก็สามารถทำให้ภัยคุกคามของโรคระบาดลดน้อยลงได้ตามลำดับ จนเกิดความรู้สึกร่วมกันว่า การระบาดใหญ่อย่างรุนแรงฉับพลันน่าจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก ในปี พ.ศ. 2563 มนุษย์โลกรวมทั้งประชาชนชาวไทยก็ต้องประสบกับปรากฏการณ์ “โรคระบาดใหญ่โควิด 19” (Corona Virus Disease 2019: COVID - 19) ซึ่งองค์การอนามัยโลกประกาศเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 หลังจากการระบาดช่วงแรกมาไม่ถึงสามเดือน และนับจากนั้นการระบาดก็ขยายทวีตัวเป็นวิกฤตครั้งใหญ่อย่างคาดไม่ถึง ส่งผลกระทบต่อทุกมิติในการดำรงอยู่ของมนุษย์และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสุขภาพจิต (ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะกมล มหิวรรณ, 2563) นับเป็นภัยพิบัติครั้งยิ่งใหญ่ที่ต้องการองค์ความรู้ แนวทางแก้ไขเยียวยา และวิถีปฏิบัติทุกด้าน รวมทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ เพื่อความเข้าใจและการจัดการสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนสรุปบทเรียนเพื่อเตรียมการรับมือวิกฤตโรคระบาด ที่อาจเกิดขึ้นในระลอกและครั้งต่อไป (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.), 2563) จากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม 2562 ที่ระบาดมาถึงประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก จนถึงปัจจุบันประเทศที่มีการระบาดต่างกำหนดนโยบายยับยั้งและแก้ไขการระบาดทั้งมาตรการและระดับความเข้มข้น ตั้งแต่การปิดเมือง (lock down) เพื่อป้องกันการระบาดอย่างเข้มงวด ไปจนการเลือกใช้เพียงบางวิธี เช่น การปิดพื้นที่ที่เป็นแหล่งรวมตัวของคนจำนวนมาก การงดการ

เคลื่อนย้ายคนทั้งในและระหว่างประเทศ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม (ตราดุลย์ นรินดิผดุง การและนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์, 2563) รวมถึงการเมืองยังมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความรู้สึกชาตินิยม การแก่งแย่งเพื่อความอยู่รอด การดำรงชีวิตในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ คุณธรรมจริยธรรมของคนบางส่วนที่แสวงหาประโยชน์จากความทุกข์ยากของคนในสังคม การต้องอยู่ร่วมกันในสภาพของความหดหู่สิ้นหวังของคนในสังคมที่ต้องเผชิญกับชะตากรรมที่ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าวิกฤตดังกล่าวนี้จะสิ้นสุดเมื่อใด อย่างไรก็ตาม แม้อุเหมือนโลกต้องพบกับสิ่งเลวร้ายที่ไม่เคยเกิดมาก่อน แต่ในภาวะวิกฤตดังกล่าว ยังมีสิ่งดีที่เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแบ่งปันสิ่งที่มีให้กับผู้ที่ด้อยกว่า ความเห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ หรือการแสดงออกถึง ศิลปะ ดนตรี วรรณกรรมที่ช่วยปลอบประโลมใจ การสร้างกำลังใจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความหวัง ความรู้สึกเห็นคุณค่าของความร่วมมือกันในการฟันฝ่าวิกฤตนี้ไปด้วยกัน ความเชื่อมั่นระหว่างพลเมืองกับภาครัฐ และความพยายามจะช่วยกันค้นหาทางออกให้ทุกฝ่ายที่อยู่ได้สภาวะที่แตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่เรียกร้องและเห็นแก่ตัวเอง ปรากฏการณ์ที่ผันแปรเช่นนี้เป็นการท้าทายการเรียนรู้ของสังคมไทยอย่างสูงยิ่ง (หน่วยบริหาร และจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.), 2563)

จากสถานการณ์ดังกล่าวเราได้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ทั่วประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับมือกับภัยพิบัติ 19 โดยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงมีพระดำริว่า “วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนคู่กับสังคมไทยมานับแต่โบราณ トラบจนถึงวันนี้ วัดไม่เพียงแต่เป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณร แต่ยังเป็นสถานสาธารณสงเคราะห์ของชุมชนด้วย จึงสมควรที่จะให้วัดที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะอนุเคราะห์ประชาชนผู้ประสบความยากลำบากดำเนินภารกิจตามบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่นับแต่อดีตกาล” (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2563) โดยคณะสงฆ์ทั่วประเทศได้สนองพระดำริดำเนินการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 โดยการจัดทำโครงการโรงทาน ซึ่งในปัจจุบันมีวัดที่จัดโรงทานอยู่ 600 กว่าแห่งกระจายอยู่เกือบทุกจังหวัด พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์รวมความศรัทธาของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน(พระณัฐวุฒิ พันทะลี, 2563) จึงต้องนำวิกฤตในสถานการณ์นี้มาเป็นโอกาสเพื่อได้ช่วยเหลือสังคม ให้เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนและเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น บริจาคอาหาร น้ำดื่ม หน้ากากอนามัย เป็นต้น เพื่อให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ดังนั้น บทบาทของพระสงฆ์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สังคมอยู่เป็นสุขร่มเย็น ทั้งนี้ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในด้านการช่วยบรรเทาปัญหา และมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตใจของประชาชน ในชุมชนท้องถิ่นถือเป็นงานสาธารณะสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง

(พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์), 2562) ถือเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการช่วยเหลือเยียวยาชุมชนในภาวะวิกฤติจากภัยพิบัติโควิด 19 โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ล้วนแล้วพระสงฆ์ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาส่งเสริมในการเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนาเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ และภายใต้สถานการณ์วิกฤติโรคระบาดที่ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เป็นแนวทางที่หลากหลาย ๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรม ในช่วงไวรัสตัวนี้ออกมาระบาดแล้วเปลี่ยนชีวิตเราไปอีกนาน ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตไปพร้อมกัน (พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์ และคณะ, 2563)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่พระสงฆ์ได้มีบทบาทออกมาขับเคลื่อนการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด 19 โดยเฉพาะวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) ได้จัดทำโครงการวัดไม่ทิ้งโยม โยมไม่ทิ้งวัดโดยได้จัดทำโรงทานและแจกถุงยังชีพเครื่องอุปโภคบริโภค แก่ตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จำนวน 27 ชุมชน วันละ 1 ชุมชน ชุมชนละ 20 ครั้วเรือน นอกจากนั้น ยังมีวัดท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ ที่ได้จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 โดยได้ทำโครงการ “โรงทานปันน้ำใจ ช่วยผู้ประสบภัย COVID - 19” ขึ้นเช่นกัน จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในสังคมไทยอย่างมาก แม้ในขณะที่บ้านเมืองจะอยู่ในสภาวะของความสงบสุขหรือตกอยู่ในสภาวะของภัยพิบัติโรคระบาดอย่างในปัจจุบันก็ตาม ทั้งนี้สืบเนื่องนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญกับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยจัดเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งและได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์มิได้ทำหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่าง ๆ หลายด้านด้วยกัน ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้มีความสามารถ และทรงคุณค่าในการพัฒนาชุมชน เป็นที่ไว้วางใจ ในการทำงาน นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางการศึกษา การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน รวมถึงการปลูกฝังความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้แก่เด็ก และเยาวชนในชุมชน กล่าวได้ว่าการเสริมสร้างชุมชนให้ความเข้มแข็งได้นั้น พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นเผยแพร่ปลูกฝังศีลธรรม (พระครูสมุห์หวัทธิทย์ ผาสุโก, 2559) ในการสร้างชุมชนความเข้มแข็งให้กับชุมชน รวมถึงการการเป็นกำลังหลักสำคัญในการช่วยเหลือเยียวยาในยามที่ชุมชนสังคมตกอยู่ในภาวะวิกฤติจากภัยพิบัติโควิด - 19 จากเหตุการณ์ดังกล่าว บทเรียนจากการออกมาขับเคลื่อนการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด - 19 ของวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ยังพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ยังมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้โอกาสนี้ให้ทุกภาคส่วนได้มาทบทวนปัญหาจากการทำงานที่ผ่านมา

และโดยเฉพาะการถอดบทเรียนการทำงานของพระสงฆ์จากวัดต้นแบบนาร่อง ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้เห็นถึงบทเรียน สภาพปัญหา อุปสรรค รวมถึงโอกาส ที่หากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะบ้าน วัด และโรงเรียน จะทำแผนปฏิบัติการเพื่อรับมือกับภัยพิบัติ - 19 ในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม อันจะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ ชุมชนและโรงเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) อ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยเป็นพื้นที่ที่มีรูปธรรมในการทำงานเพื่อให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด 19 ที่เห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุดของจังหวัด เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบ หรือเป็นโมเดลนาร่อง (สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, 2563)

1.2 ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือ ตัวแทนของชุมชนและโรงเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) อ.เมือง จ.กาญจนบุรี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้) จำนวน 5 รูป 2) ตัวแทนนิสิต มจร. ห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม จำนวน 15 รูป/คน 3) ประชาชนทั่วไปที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด - 19 จำนวน 5 คน และ 4) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง (โรงเรียน รพสต. เทศบาลตำบล) จำนวน 5 คน จำนวนทั้งหมด 30 รูป/คน โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับวิกฤติโควิด - 19

1.3 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 หลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาจากพระไตรปิฎก บทบาทของพระสงฆ์ และแผนพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ และ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของ เครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.50 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) กระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนพระสงฆ์ และหน่วยงานราชการกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 3) หลักพุทธธรรมที่นำมา ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน 4) รูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม และ 5) ข้อเสนอแนะ

3. ด้านการเก็บข้อมูล แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน (แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด) ระยะที่ 2 การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ใน การรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 และรูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม (แบบสัมภาษณ์) ระยะที่ 3 วิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่าง ยั่งยืน (Focus Group)

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ Content Analysis และสรุปเป็น ภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาด โควิด19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นศูนย์ รวมความศรัทธาของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของชุมชน และยังเป็นกำลังสำคัญและเป็นส่วน หนึ่งในการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน โดยร่วมกับภาคีและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุขจังหวัด รพ.สต. อสม. และสถานศึกษา สรุปรูปแบบหรือ หลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็น ปรีกษาหารือ และเสนอแนะ ปรับปรุงแผนการดำเนินงาน เพราะก่อนที่จะมีการดำเนินงานใน การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน จะต้องมีการประชุมเพื่อการวาง แผนการดำเนินงานก่อนทุกครั้ง ซึ่งพระสงฆ์จะมีบทบาทหลักในการนัดหมายการประชุมเพื่อ

ปรึกษาหารือกันทุกครั้ง โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ผู้นำชุมชนโดยผู้ใหญ่บ้าน และ อสม.

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการมีส่วนร่วมเสนอกิจกรรมในการเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด 19 โดยเมื่อมีประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการวางแผนการดำเนินงานในการให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ก็จะได้รูปแบบกิจกรรมหรือการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ เช่น แจกข้าวสารอาหารแห้ง แจกกับข้าวอาหาร และให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการระบาดของโรคโควิด 19

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เมื่อพระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหา ร่วมในการวางแผนและร่วมในการตัดสินใจ บทบาทที่สำคัญที่เห็นได้อย่างชัดเจนของพระสงฆ์อีกอย่างคือ การร่วมในการดำเนินการหรือร่วมในการปฏิบัติการจริง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ความเข้าใจให้กับทั้งพระสงฆ์และญาติโยมในเรื่องการป้องกันตัว

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อบกพร่อง และถอดบทเรียนจากการดำเนินการตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้ในการแก้ไขเพื่อปรับปรุงบกพร่องต่าง ๆ จากกิจกรรมในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์โควิด 19 นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังได้มีบทบาทในการจัดเวทีสานเสวนาพระสังฆาธิการเพื่อวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาอันจะนำไปสู่การจัดทำแผนเพื่อพัฒนาต่อไป

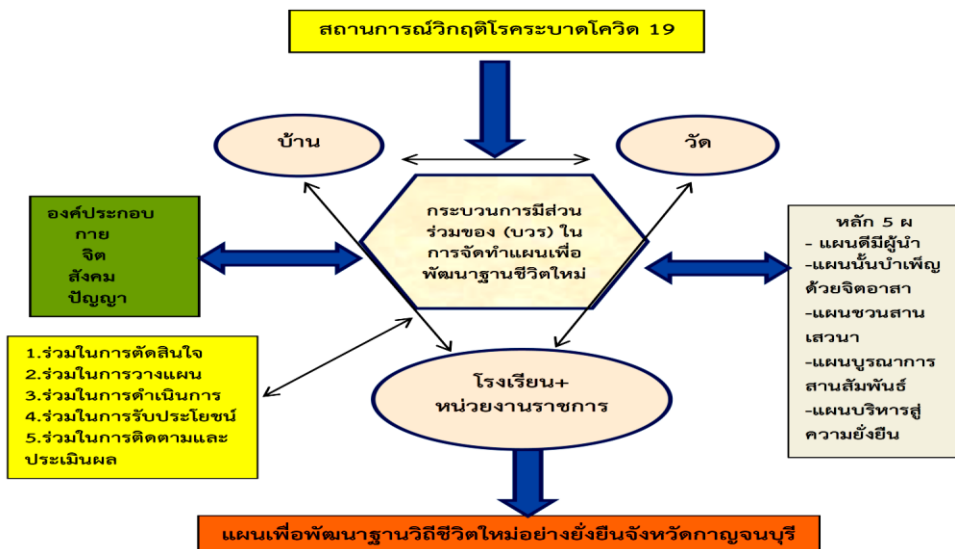
การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การขับเคลื่อนทั้ง 3 สถาบันเป็นกระบวนการภาคประชาสังคมที่มีพลังในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เพื่อเป็นเครื่องมือ มีรายละเอียดดังนี้

1. รู้ทันความกลัวและหยุดมันได้ ด้วยหลักพุทธศาสนา ก่อนก้าวไปสู่ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” หรือ “New Normal” สิ่งที่คุณต้องก้าวข้ามไปให้ได้ก่อนนั้นคือความกลัว กลัวได้ว่า ความกลัว ความกังวล ในจิตใจ ซึ่งบั่นทอนจิตใจของคุณเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นหลักความจริงว่า ถ้าเรายังไม่ดูแลสุขภาพใจ ปรับใจให้ดี แม้อายุไม่ป่วย จิตใจเราก็จะทุกข์ไม่หยุด ภายก็จะป่วยได้ในที่สุด ซึ่งวิธีการดูแลใจที่ทำได้ในตอนนี้ คือ การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นให้ได้ ทางออกของภาวะนี้ คือ การหาอะไรทำที่สร้างสรรค์และเห็นผลเป็นรูปธรรม เพราะจะทำให้เราหลุดออกจากอารมณ์ความห่อเหี่ยว ทำให้เรามีสมาธิ จดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ตรงหน้า เมื่อเราได้ทำสิ่งที่สร้างสรรค์ เห็นผลขึ้นมาเป็นการเติมพลังบวกให้จิตใจ

2. การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักประธาน 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 นี้ทำให้เราต้องปรับตัวกัน ต้องมีสติรู้ รู้ความบกพร่องของตัวเองแล้วแก้ไข ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเป็นความเคยชิน จึงเกิดเป็น New Normal การใช้หลักประธาน 4 หมายถึง ความเพียร คือ ธรรมะที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไป ประธานมีด้วยกัน 4 ประการ ประกอบด้วย **สังวรประธาน** แปลว่า เพียรป้องกัน การป้องกันในแบบ New Normal **ปหานประธาน** แปลว่า เพียรละเลิก ทั้งอะไรต่าง ๆ ที่ไม่ดี มีกฎกติการะเบียบป้องกันและก็ให้ทิ้งให้เลิก **ภาวนาประธาน** เพียรภาวนา แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็น แล้วเราก็มีวิถีชีวิตแบบใหม่ ไม่เคยทำก็ทำ ทำไม่เป็นก็ทำเป็น **อนุรักษประธาน** คือ การเพียรรักษา เคยทำอะไรมาดี ปฏิบัติอะไรดีก็ทำไป

3. การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักภาวนา 4 โดยเชื่อมโยงจากประสบการณ์การทำงานของพระสงฆ์และชุมชน ต้องพัฒนาบุคคลและสังคมตามหลัก “ภาวนา 4” คือ **กายภาวนา** มุ่งเน้นการพัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักเป็นระบบ ระเบียบ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน **ศีลภาวนา** มุ่งเน้นการเจริญศีลหรือพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน สร้างเดือดร้อนเสียหายกับตนเองและผู้อื่น เกื้อกูลแบ่งปันกันและกัน **จิตภาวนา** มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ การฝึกอบรมจิตใจให้มีความเข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม **ปัญญาภาวนา** มุ่งเน้นการเจริญปัญญาหรือการพัฒนาปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะและแก้ไขปัญหาคด้วยปัญญา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม คือ การมีส่วนร่วมที่เป็นระบบกลไกและเครื่องมือที่จะนำไปสู่คำตอบของการสร้างแผนพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน โดยอาศัยกรอบแนวคิดการพัฒนาตามแนวพระพุทธานุชาซึ่งมีเครื่องมือคือ กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา หรืออีกนัยหนึ่ง กระบวนการเรียนรู้ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ซึ่งจะช่วยให้เป็นพื้นฐานให้กับชุมชนในการพัฒนาการทำงานร่วมกับวัด โรงเรียน และภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยอิงแอบกับแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพตามหลักปธาน 4 ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยให้กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนสามารถขับเคลื่อนไปสู่จุดหมายได้สำเร็จ

การวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน พบว่า การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งทั้งหมดของคณะผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส ซึ่งเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการศึกษาปัญหา การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด 19 โดยให้เกียรติผู้ที่มีความอาวุโสและมีประสบการณ์เป็นผู้ตัดสินใจ ก็คือ ท่านเจ้าอาวาส ผู้นำชุมชนและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือประธานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมในการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติโควิด 19

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับ การยอมรับจากคนส่วนใหญ่เป็นหลัก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดทำโครงการ หรือกิจกรรมโดยรับฟังตัวแทนของคณะกรรมการทุกฝ่ายที่มีบารมี และได้การยอมรับจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์วิธีการดำเนินงานตามโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของ บวร. ซึ่งจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายและเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งการระดมทรัพยากรที่ต้องใช้ในการจัด จัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามหลักความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธานุชา เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและการดำเนินการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการร่วมนำเสนอปัญหา ร่วมถอดบทเรียน และร่วมในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ร่วมในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม

ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ในฐานะของพุทธศาสนิกชนได้เข้าร่วมกันปฏิบัติและการดำเนินการตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย โดยนำเอากิจกรรมหรือผลความสำเร็จของการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจของผู้ที่มีส่วนร่วมใน บวร บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร คือ การติดตามและประเมินผลของการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี ในแบบถ้อยที ถ้อยอาศัย เป็นพี่เป็นน้องกันหรือเป็นพวกเดียวกัน ที่เน้นการให้ออกาสและให้กำลังใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสอดคล้องกับพระสงฆ์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้), สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563 ที่ว่า

“ความสำเร็จเกิดขึ้นได้เพราะได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จากทางวัดเอง เจ้าอาวาส พระลูกวัด สามเณร เจ้าหน้าที่ทางราชการ ที่มีส่วนร่วม ผู้นำชุมชน อุบาสกอุบาสิกา ที่ร่วมบริจาค ร่วมจัดกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปได้ในที่สุด” (พระสงฆ์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้), 2563) ซึ่งสอดคล้องกับหน่วยงานภาครัฐ, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563 ที่ว่า

“พระ ชาวบ้าน เกิดการตระหนักในเรื่องของการรักษาสุขอนามัยมากขึ้น, การดำเนินชีวิตปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น คือ ความรอบคอบในการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้ง่าย การดูแล” (หน่วยงานภาครัฐ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับตัวแทนนิสิต มจร., สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563 ที่ว่า

“การร่วมมือกับผู้นำชุมชนโดยผู้ใหญ่บ้านก็ดี อสม. ก็ดี โดยมีจุดศูนย์กลางคือที่วัด และมีการทำกันเป็นระบบโดยมีการวางแผนและทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ” (นิสิต มจร., 2563) และสอดคล้องกับประชาชน, สัมภาษณ์ข้อมูลเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2563 ที่ว่า

“ทางวัดและคณะกรรมการมีความเห็นและการกระทำที่ไปทางเดียวกัน ง่ายต่อการบริหารเราสามารถร่วมโครงการกับหน่วยงานของทางรัฐที่ขอความร่วมมือ เช่น การออกโรงทาน การบริจาคสิ่งของ และการบริจาคทรัพย์ร่วมกับหน่วยงานนั้น ๆ ” (ประชาชน, 2563)

อภิปรายผล

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด - 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบจากวิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ไม่เพียงกระทบต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศ แต่ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องมาสู่มิติทางสังคมและผู้คนอย่างกว้างขวาง และนอกจากผลกระทบทางสังคมด้านรายได้หรือวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์โควิดยังส่งผลกระทบต่อเนื่องกับสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Wellbeing) ความกลัว ความเครียด ความวิตกกังวล (Anxiety) ความรู้สึกโดดเดี่ยวขาดที่พึ่ง (Isolated) ความรู้สึกสิ้นหวัง (Desperate) จากการคาดการณ์อนาคตไม่ได้อีกด้วย การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี นั้น พบว่า พระสงฆ์ได้เข้าไปร่วมตามหลักการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับนุชา สระสม ที่กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ว่า มี 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน และ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร โดยมีผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” คือ 1) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ โรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านนักเรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา และ 2) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบ บ้าน วัด โรงเรียน” เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (นุชา สระสม, 2560)

จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการรับมือกับสถานการณ์ปัญหาโควิด 19 และนำไปสู่การวางแผนในการพัฒนาฐานชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี คือ 1) รู้ทันความกลัวและหยุดมันได้ ด้วยหลักพุทธศาสนา เพราะก่อนจะก้าวไปสู่ “ฐานวิถีชีวิตใหม่” หรือ “New Normal” สิ่งที่สำคัญคือ การยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ให้ได้ก่อนควรรู้ทันอารมณ์ที่เราอยู่หนึ่ง ๆ มีสมาธิ จดจ่อกับสิ่งที่ทำอยู่ตรงหน้า และทำสิ่งที่สร้างสรรค์ถือเป็นการเติมพลังบวกให้จิตใจ 2) การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักปธาน 4 หมายถึง ธรรมะที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติทั่วไป ประกอบด้วย 1) สังวรปธาน 2) ปหานปธาน 3) ภวานาปธาน และ

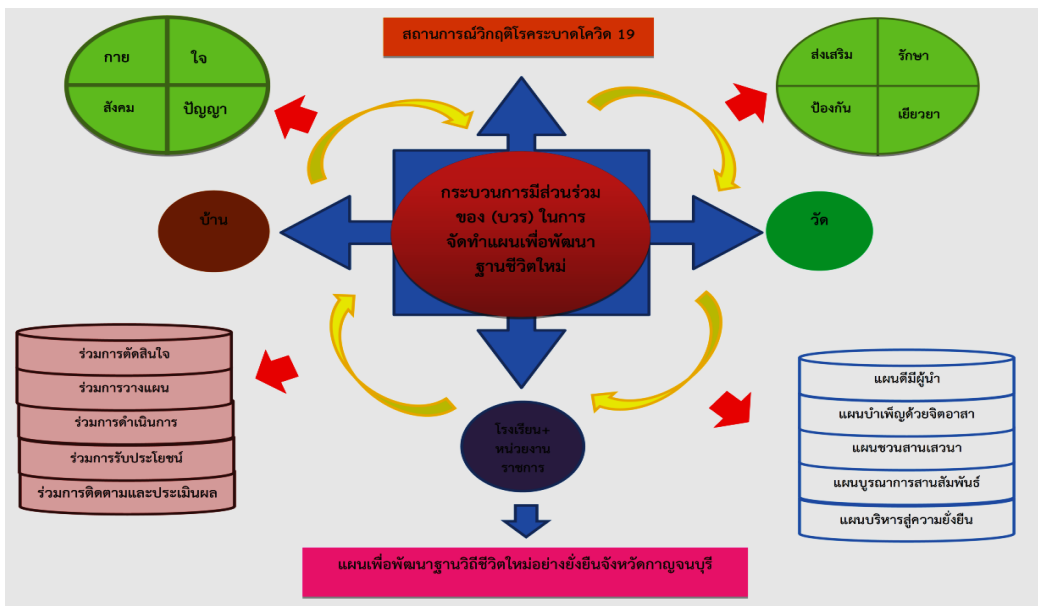

4) อนุรักษ์ปธาน ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักปธาน ใช้หลักธรรม 4 ข้อ สังวร เพียรป้องกัน ปธาน เพียรละทิ้ง ภาวนา เพียรทำให้มีให้เป็น อนุรักษ์นา เพียรดูแลรักษาไว้ 3) การพัฒนา ฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักภาวนา 4 คือ 1) กายภาวนา 2) สีสภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา ซึ่งหลักภาวนา 4 นี้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณของบุคคล ถ้าบุคคลมีการพัฒนาตามหลักดังกล่าวย่อมมีสุขภาวะหรือบรรลุถึงความสุข สอดคล้องกับ ยุทธ จีนา และรมิตา จีนา ที่กล่าวว่าบริบทของชุมชนและยุคสมัยปัจจุบันเน้นการมีส่วนร่วม ของบ้าน วัด โรงเรียน และรูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริม คุณธรรมค่านิยม 12 ประการในโครงการบวรสันติสุข มีการบูรณาการในชุมชนทุกหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยเป็นไปตามนโยบายของคณะรักษา ความมั่นคงแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โครงการบวรสันติสุข อาศัยหลัก 5 บ. ได้แก่ 1) บารมีผู้นำ 2) บำเพ็ญทำด้วยจิตอาสา 3) บวรชนสนทนา 4) บูรณาการสัมพันธ์ และ 5) บริหารความยั่งยืน ซึ่งจะเป็ต้นแบบ ของชุมชนที่สนใจนำไปใช้ส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ เพื่อให้บ้าน วัด และ โรงเรียน เป็นองค์กรหลักแห่งการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป (ยุทธ จีนา และรมิตา จีนา, 2560)

จากการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนา ฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อ พัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีนั้น ให้ความสำคัญตั้งแต่ในระดับ บุคคล คือ มาตรการในการดูแลสุขภาพทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ และระดับสังคมคือ การดึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการวางแผนเพื่อรับมือกับสถานการณ์หรือภาวะวิกฤติ อันอาจเกิดขึ้นอีกได้ในอนาคต และในด้านปัญญานั้นก็คือการมองอนาคตร่วมกัน มีภาพฝัน ของอุดมการณ์ร่วมกันในการ คิดใคร่ครวญ เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีสติ มีความสามัคคี ประองตอง และมีความเมตตากรุณาต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ 5 องค์ประกอบหลักของ การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธในการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่าง ยั่งยืน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวาง แผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่มิบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่เป็น หลัก 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามหลักความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน จนเกิดการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ ที่มีกระบวนการทำงานร่วมกันที่ชัดเจน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแสดงความยินดีที่หากการ ทำโครงการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด 19 ประสบผลสำเร็จ และ 5) การมีส่วน ร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร ที่เน้นการให้โอกาสและให้กำลังใจซึ่งกัน และกันระหว่างผู้ประเมินกับผู้ถูกประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานตามแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนจังหวัดกาญจนบุรี

สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมใหม่ เช่นเดียวกับพรณิฉัย นิติโรจน์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการวางแผน และการประเมินผลการดำเนินงานตามชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นแผนที่ได้รับการกำหนดมาแล้วจากกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำโครงการโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และส่งมาให้สำนักงานเขตทั้ง 50 เขต ดำเนินการตามแผน ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดนโยบาย หรือโครงการโดยภาครัฐ เป็นแบบบนลงล่าง (Top - Down Policy Formulation) และการประเมินเป็นการประเมินด้านเดียวเช่นกัน แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการปฏิบัติหรือดำเนินการตามแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกแกนนำชุมชน และอบรมวิทยากรกระบวนการ ขั้นตอนการจัดเวทีเรียนรู้ และสร้าง ความเข้าใจ ขั้นตอนการสำรวจข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการยกร่างแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการจัดเวทีประชาพิจารณ์จนถึงขั้นตอนนำเสนอแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พรณิฉัย นิติโรจน์, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า เทคนิควิธีการองค์ประกอบของแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการ

จัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบเรียกว่า หลัก 5 ผ ได้แก่

ผ 1 แผนดีมีผู้นำ หมายถึง ผู้นำต้องเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใสศรัทธา มีความน่าเชื่อถือ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีศักยภาพในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา จึงจำเป็นต้องอาศัยพลังของผู้นำ บ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยงานราชการ ตลอดถึงผู้นำจากหน่วยงานทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

ผ 2 แผนนั้นบำเพ็ญด้วยจิตอาสา หมายถึง ทุกคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยราชการ จะต้องมีความเสียสละ มุ่งมั่น มีจิตอาสาที่จะร่วมกันดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนตามบทบาทหน้าที่และกำลังของตนเอง

ผ 3 แผนชวนสานเสวนา หมายถึง การร่วมกันพูดคุยระหว่างตัวแทนจาก บ้าน วัด โรงเรียนหน่วยงานราชการ เพื่อค้นหาสภาพปัญหาและสาเหตุของผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 แล้วร่วมกันนำเสนอแนวทางในการแก้ไขให้ความสำคัญกับการฟังกันและกันอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) จึงเป็นการพูดคุยแบบสานเสวนา

ผ 4 แผนบูรณาการสานสัมพันธ์ หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี พร้อมให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนหรือหน่วยราชการ ตลอดถึงแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทของชุมชน และสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะกับยุคสมัย และ

ผ 5 แผนบริหารสู่ความยั่งยืน หมายถึง การร่วมกันทำตามเป้าหมายแผนงานที่มาจากความร่วมมือของ (บวร) ในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุกเพศทุกวัย ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติ ตามแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี และสอดแทรกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด - 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการรับมือกับสถานการณ์วิกฤติโรคระบาดโควิด - 19 ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี มีสองระดับ ระดับแรกคือในระดับส่วนตัวพระสงฆ์ ต่างก็ปฏิบัติตามมาตรการที่รัฐบาลออกมาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในช่วงสถานการณ์โควิด ให้ความรู้กับญาติโยม เรื่องการปฏิบัติตน และบริจาคปัจจัยสิ่งของให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ ระดับที่สองคือระดับองค์กรหรือวัด มีส่วนร่วมโดยการเปิดโรงครัวแจกอาหารให้กับประชาชนที่ประสบความยากลำบาก แจกของใช้ และให้ความร่วมมือกับภาครัฐตามมาตรการของการเว้นระยะห่างทางสังคม และร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) ให้ความรู้กับชุมชนเรื่องโควิด - 19 ด้านรูปแบบการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าหลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ คือ 1) รู้ทันความกลัวและหุยมั่นได้ด้วยหลักพุทธศาสนา 2) การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืนตามหลักปธาน 4 และ 3) การพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่

อย่างยั่งยืนตามหลักภาวะ 4 ภายใต้สุขภาวะทางสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาด้านกาย จิต ปัญญา และสังคม ด้านวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน พบว่า ลักษณะที่เฉพาะเหมาะสมของกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติกับผู้ที่มิบารมี 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามหลักความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน และ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตร และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรจะมีการศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ตราดุลย์ นรนิติตุงการและนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์. (2563). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 7(4), 175-189.
- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และปิยะกมล มหิวรรณ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางสังคมของประชาชนและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19). วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 7(9), 40-55.
- นิสิต มจร. (29 สิงหาคม 2563). กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี. (พระครูวิจิตรญาณเขต, ผู้สัมภาษณ์)
- นุชา สระสม. (2560). การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน ของโรงเรียนวัดสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (เล่มที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประชาชน. (29 สิงหาคม 2563). กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี. (พระเมธีปริยัติวิบูล, ผู้สัมภาษณ์)
- พรณิลา นิตโรจน์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานครศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง. ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายและการจัดการ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พระครูสมุห์วรวิทย์ ภาสุโก. (2559). พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 4(ฉบับพิเศษ), 270-283.
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). บทบาทของพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์โควิด 19. วารสารวิชาการแสงอีสาน, 17(1), 60-76.
- พระมหาวิระศักดิ์ อภินนทเวที (แสงพงษ์). (2562). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับเกษตรทฤษฎีใหม่ของศาสตร์พระราชา. วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, 6(8), 3773-3787.
- พระสงฆ์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม พระอารามหลวง (วัดใต้). (29 สิงหาคม 2563). กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี. (พระครูวิจิตรญาณจนเขต, ผู้สัมภาษณ์)
- พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโธและคณะ. (2563). NEW NORMAL: การปรับตัวเพื่อการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา. วารสารวิชาการแสงอีสาน, 17(1), 60-76.
- ยุรธร จีนา และรมิตา จีนา. (2560). บวรสันติสุข: รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 47-60.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2563). “ธรรมนูญสงฆ์” รวมพลังชุมชน พระ วัดทั่วไทย ต้านภัยโควิด 19. เรียกใช้เมื่อ 1 มิถุนายน 2563 จาก <https://www.nationalhealth.or.th/node/3093>
- สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี. (2563). ข้อมูลพื้นฐาน : อำเภอเมืองกาญจนบุรี. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2563 จาก https://ww2.kanchanaburi.go.th/amphur_content/cate/10
- หน่วยงานภาครัฐ. (29 สิงหาคม 2563). กระบวนการมีส่วนร่วมของ (บวร) ในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิตใหม่ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี. (พระเมธีปริยัติวิบูล, ผู้สัมภาษณ์)
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.). (2563). การจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคนและทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 19 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://nriis.nrct.go.th/FileUpload/AttatchFile/News/256308241349390178672.pdf>
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins.